

Język Haseł Przedmiotowych Biblioteki Narodowej

I. HISTORIA JHP BN

Język haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej (dalej JHP BN) jest językiem informacyjno-wyszukiwawczym o charakterze uniwersalnym stosowanym od kilkadziesiąt lat w bieżącej bibliografii narodowej, katalogach Biblioteki Narodowej oraz co najmniej kilkuset polskich bibliotekach.

Prace nad językiem haseł przedmiotowych obejmującym terminy stosowane w opracowaniu rzeczowym w katalogach BN i w bibliografii narodowej podjęto w początku lat pięćdziesiątych XX wieku. Na podstawie prowadzonej w Instytucie Bibliograficznym BN kartoteki przedmiotowej egzemplarza obowiązkowego zespół, w którego skład wchodził: Władysław Bienkowski, Maria Dembowska, Helena Hleb-Koszańska, Janina Jantzenowa, Jan Kossonoga i Henryk Sawoniak, opracował słownik, znany dziś jako *Słownik Kossonogi* (J. Kossonoga, *Słownik tematów dla bibliografii i katalogów w układzie przedmiotowym*, Warszawa 1956). Zespół odwoływał się do zasad i reguł metodycznych sformułowanych wcześniej przez Adama Łysakowskiego (A. Łysakowski, *Katalog przedmiotowy. Teoria*, Wilno 1928; tenże *Katalog przedmiotowy: podręcznik*, Warszawa 1946). Ten pierwszy polski opublikowany słownik języka haseł przedmiotowych o zakresie uniwersalnym liczył ok. 4500 haseł – tematów (w tym odrzuconych, oraz określników).

Od 1957 roku Biblioteka Narodowa zamieszcza hasła przedmiotowe we wszystkich opisach bibliograficznych rejestrowanych w bieżącej bibliografii narodowej wydawnictw zwartych, *Przewodniku Bibliograficznym*, a od 1969 roku katalog przedmiotowy – początkowo tradycyjny, kartkowy, a następnie zautomatyzowany - stał się głównym katalogiem rzeczowym BN.

W latach osiemdziesiątych prace nad uporządkowaniem słownictwa podjęły Ewa Stępnikowa, kierowniczka Zakładu Katalogów Rzeczowych i Janina Trzcńska z Zakładu Przewodnika Bibliograficznego, które w 1986 r. przygotowały do druku pierwsze wydanie *Słownika języka haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej* (wydany w 1989 r., dalej: *Słownik*), a następnie dwa kolejne wydania poprawione i uzupełnione (1993, 1997). Dokonały przeglądu całości słownictwa, selekcji wyrażen archaicznych i nieprecyzyjnych, uzupełnień i przebudowy w zakresie wielu dziedzin, uporządkowały siatkę relacji.

Od roku 1997 nad rozwojem JHP BN pracuje zespół: Joanna Kędzielska, Wanda Klenczon i Anna Stolarczyk, wspierany przez konsultacyjny Zespół ds. rozwoju JHP BN. W 2000 i 2004 r. opublikowano kolejne wydania *Słownika*, znacznie rozszerzone i uzupełnione. Od września 2007 r. odpowiedzialność za rozwój JHP BN przejęła Pracownia Języka Haseł Przedmiotowych Biblioteki Narodowej w Instytucie Bibliograficznym, pod kierownictwem Anny Stolarczyk.

Wszystkie hasła JHP BN są objęte kontrolą kartoteki wzorcowej tworzonej stopniowo od 1995 roku. Wówczas to zawartość kartoteki kartkowej przeniesiono do systemu MAK, a następnie do zintegrowanego systemu bibliotecznego INNOPAC i rozpoczęto tworzenie wzorcowych haseł osobowych, korporatywnych, tytułowych i geograficznych. Kartoteka wzorcowa JHP BN jest od początku prowadzona w formatach typu MARC - pierwotnie w formacie własnym BN (MARCBN), następnie w USMARC, obecnie MARC21. Umożliwiło

to wykorzystywanie języka w systemach bibliotecznych przystosowanych do obsługi sieci odsyłaczy w systemie informacyjno-wyszukiwawczym.

Słownictwo jest stale uszczegóławiane, a wprowadzanie nowych tematów powoduje zmiany relacji w dotychczasowym zasobie. Przyrost słownictwa wynika zarówno ze stosowania w publikacjach coraz bardziej precyzyjnej terminologii, z normalizacji haseł opisu bibliograficznego, do których w miarę możliwości dostosowuje się hasła opisu przedmiotowego, a także z obejmowania opracowaniem przedmiotowych coraz to nowych grup dokumentów gromadzonych w bibliotekach.

JHP BN był projektowany i prowadzony początkowo jako język opisu książek. Począwszy od lat 90-tych XX w. opracowanie w JHP BN obejmowano kolejno:

- artykuły z czasopism
- czasopisma
- dokumenty życia społecznego (druki ulotne, statuty i regulaminy, katalogi)
- druki muzyczne
- dokumenty elektroniczne
- dokumenty audiowizualne
- dokumenty kartograficzne
- dokumenty ikonograficzne
- stare druki
- rękopisy